

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA
úsek inšpekčnej činnosti
Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa
o stave rozvíjania finančnej gramotnosti v základných školách v SR
v školskom roku 2012/2013

V školskom roku 2012/2013 stav rozvíjania finančnej gramotnosti kontrolovali školskí inšpektori v rámci komplexnej inšpekcie v **86** základných školách, z nich bolo **77** štátnych, **6** cirkevných, **3** súkromné. Cieľom úlohy bolo zistiť mieru zapracovania a uplatňovania Národného štandardu finančnej gramotnosti (*d'alej NŠFG*) do školských vzdelávacích programov (*d'alej ŠkVP*). Informácie sa získavali analýzou ŠkVP, dokumentácie škôl, materiálov poradných orgánov riaditeľa školy, rozhovorov s riaditeľmi škôl, vedúcimi metodických orgánov, prípadne pedagogickými zamestnancami poverenými koordináciou finančného vzdelávania.

Implementácii stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a v oblasti manažmentu osobných financií (*na jednotlivých stupňoch vzdelania*) venovalo pozornosť **76,7 %** škôl. Forma implementácie NŠFG do školských vzdelávacích programov bola v školách rôzna (*tabuľka č. 1*) i napriek odporúčaniam uvedených v pedagogicko-organizačných pokynoch¹. Niektoré školy ho rozpracovali **komplexne** (69,8 %), iné **čiastočne** (6,9 %) a časť škôl **vôbec** (23,3 %).

Tabuľka č. 1: Implementácia tém NŠFG do ŠkVP

P. č.	Kraj	Počet kontrolovaných ZŠ	Zpracovanie NŠFG do ŠkVP		
			komplexne	čiastočne	nezprac.
1.	Bratislavský	6	3	2	1
2.	Trnavský	6	2	1	3
3.	Trenčiansky	11	8	0	3
4.	Nitriansky	10	3	1	6
5.	Banskobystrický	18	16	0	2
6.	Žilinský	11	8	2	1
7.	Prešovský	11	8	0	3
8.	Košický	13	12	0	1
9.	SR	86	60	6	20

Témy NŠFG,² minimálne požiadavky na rozvíjanie funkčnej finančnej gramotnosti (*d'alej FG*), celkové a čiastkové kompetencie, poznatky, zručnosti a skúsenosti na referenčnej úrovni pre ISCED1 a ISCED2 boli kvalitatívne najlepšie spracované v školách, ktoré mali problematiku obsiahnutú v **samostatných prílohách** svojich ŠkVP. Školy NŠFG implementovali aj do plánu práce školy, tematických výchovno-vzdelávacích plánov a plánov triednických hodín. V rámci zapracovania do ŠkVP ho zväčša zaradili do časti za prierezové témy, kde uvádzali stručnú charakteristiku a spôsob jeho začlenenia do výchovno-vzdelávacieho procesu. V materiáloch boli rozpracované témy, pomenované predmety a obsah jednotlivých tém v daných predmetoch, opísané formy práce a očakávania, ktoré

¹ POP bod 1.6.16 – 1. Základným a stredným školám sa odporúča implementovať do ŠkVP témy NŠFG, ktorý je zverejnený na www.siov.sk; www.statpedu.sk

² Témy NŠFG: Človek vo sfére peňazí, Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí, Zabezpečenie peňazí pre uspokojenie životných potrieb – príjem a práca, Plánovanie a hospodárenie s peniazmi, Úver a dlh, Sporenie a investovanie, Riadenie rizika a poistenie.

by mali žiaci dosiahnuť s uvedením konkrétnych aktivít podporujúcich rozvoj jednotlivých kompetencií.³ Prílohy boli zväčša otvorenými dokumentmi, v ktorých bolo uvedené, akými poznatkami a zručnosťami by mali pedagógovia a žiaci disponovať, aby mohli rozširovať svoje vedomosti o osobných financiách. Školy sa v rámci **referenčnej úrovne 1** jednotlivých čiastkových kompetencií NŠFG zamerali na pochopenie základných pojmov súvisiacich so svetom financií (*napr. práca, mzda, nakupovanie, sporenie, hospodárnosť...*) a na riešenie jednoduchých slovných úloh z praxe, ktoré modelovali najmä nakupovanie. V rámci **referenčnej úrovne 2** už žiaci riešili náročnejšie úlohy vyžadujúce analýzu, hodnotenie či komparáciu (*napr. pri stanovovaní finančných cieľov a ich priorit, porovnaní výhodnosti bankových produktov*). Veľmi podrobné a konkrétne **zapracovanie obsahu – kompetencií NŠFG** (s vymedzením učebných predmetov, ročníkov a konkrétnej učebnej témy príslušného učebného predmetu) bolo zistené v 7 školách.

Vo výchovno-vzdelávacom procese boli najviac zastúpené témy Človek vo sfére peňazí, Úver a dlh, Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb – príjem a práca, Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí a Plánovanie a hospodárenie s peniazmi. Najčastejšie boli zapracované (*s rôznou úrovňou rozpracovanosti, pričom absentovali hlavne očakávané poznatky, zručnosti a skúsenosti*) v učebných osnovách predmetov, ktoré boli svojim obsahom vhodné (*matematika, prírodoveda, vlastiveda, slovenský jazyk a literatúra, informatická výchova a informatika, občianska náuka, etická výchova*), resp. v obsahu niektorých prierezových tém (*osobnostný a sociálny rozvoj, mediálna výchova, tvorba projektu a prezentačné zručnosti*). Niektoré témy implementovali školy aj do výchovného programu. Využitie NŠFG na vytvorenie **nových tém** v rámci učebných osnov všeobecnovzdelávacích predmetov alebo kurzov finančnej gramotnosti bolo aplikované v školách len sporadicky. Dve školy zaradili do svojich učebných plánov **nové vyučovacie predmety** s cieľom rozvíjať finančnú gramotnosť žiakov. Časť škôl venovala pozornosť rozvíjaniu FG aj na triednických hodinách, realizáciou projektov a zapájaním sa do súťaží v mimovyučovacom čase. Žiaci sa zapojili do projektu finančného vzdelávania žiakov základných škôl Moja familia, ktorého odborným garantom je OVB Allfinanz Slovakia. Do súťaže vyhlásenej Nadáciou Slovenskej sporiteľne sa prihlásili žiaci jednej školy v Košickom kraji a vyhrali výlet pre celú triedu do Bratislavy. Súťaž (*napísať esej O troch centoch*) bola súčasťou projektu interaktívnej výstavy o peniazoch pre deti v Detskom múzeu Slovenského národného múzea v Bratislave, ktorej cieľom bola podpora finančného vzdelávania detí hrovou a zaujímavou formou. Každý žiak si mohol sám vyraziť svoju euro mincu ako suvení.

Koordinátorov pre oblasť FG mali školy ustanovených len zriedka, okrem samotnej koordinácie postupov pri implementácii NŠFG mali vo svojej kompetencii aj organizovanie školení a ďalších vzdelávacích aktivít pre učiteľov a žiakov prostredníctvom vzdelávacích a finančných inštitúcií. Väčšina škôl zabezpečovala vzdelávanie pedagogických zamestnancov formou **interného vzdelávania** (*z internetu, literatúry, odborných časopisov*), niektoré ho nere realizovali vôbec. Na prednášky si školy pozývali aj odborníkov z finančných inštitúcií. **Externé vzdelávanie** pedagogických zamestnancov v oblasti finančnej gramotnosti nebolo pre mnohé školy prioritou, najčastejšie bolo realizované prostredníctvom Metodicko-pedagogického centra a Slovenskej bankovej asociácie. Získané informácie si odovzdávali na pracovných poradách alebo na zasadnutiach metodických orgánov, vyučujúci si vzájomne vymieňali skúsenosti ako využívať tieto poznatky pri práci so žiakmi. Do ponuky vzdelávacích aktivít kontinuálneho vzdelávania pre pedagogických zamestnancov sa zapojili zväčša vedúci zamestnanci.

³ Pri každej z úrovní (1,2,3) NŠFG sú v očakávaniach opísané poznatky, zručnosti a skúsenosti, ktoré by mali byť absolventi schopní preukázať.

Informovanosť k problematike finančného vzdelávania zabezpečovali školy rôznymi formami. Žiakom boli informácie poskytované najmä na vyučovacích hodinách vybraných predmetov. V školách na zlepšenie informovanosti žiakov v oblasti FG sporadicky využili aj formu kurzu, besedy, seminára či prednášky so zamestnancami bankových alebo finančných inštitúcií. V niektorých školách pri príležitosti *Dňa eura* pripravili pre žiakov rôzne hry a súťaže s tematikou meny euro a sveta financií. V dvoch školách pracovali záujmové útvary, ktorých činnosť bola zameraná najmä pre potreby žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. V rámci nich sa žiaci zaoberali problematikou rodinného a osobného rozpočtu a problematikou zadlžovania. Rodičia boli zväčša informovaní na plenárnych rodičovských združeníach a spoločných akciách.

Školy svoje **materiálne podmienky** zlepšovali zapájaním sa do projektov, spoluprácou s finančnými inštitúciami, školským úradom a zhotovovaním vlastných učebných pomôcok, prípadne využívali aj staršie vzdelávacie pomôcky. Metodické materiály získavali najčastejšie z internetu, resp. z bankových domov, ktoré im poskytovali rôzne propagačné materiály (*FG pre ZŠ – manuál pre rodičov*). Pripravovali ich najčastejšie predmetové komisie na základe vlastných poznatkov a skúsenosti získaných praxou, výmenou s inými školami, resp. informáciami zo školení a internetu. Súčasťou práce pri rozvíjaní finančnej gramotnosti bolo aj organizovanie exkurzií a výletov (*Deň otvorených dverí v NBS, návšteva finančných inštitúcií*). V školách, najmä na hodinách občianskej náuky a etickej výchovy pracovali s publikáciami – *Školský rodinný kalendár finančnej gramotnosti, Šlabikár predaja, Tajomstvo úspechu*. Vo výchovno-vzdelávacom procese bol využívaný aj pracovný zošit *Finančná gramotnosť pre 4. ročník a Praktické financie*. V porovnaní s minulým školským rokom školy postupne dopĺňali učebné materiály a učebné pomôcky (*Pracovné zošity, euromince a eurobankovky, záverečný znalostný test pre žiakov, eurobox, manipulačné predmety, prístup na stránku Datakabinet, bulletin pre učiteľov „Etický kódex spotrebiteľa...“*).

Záver

Obsah Národného štandardu finančnej gramotnosti implementovalo do školských vzdelávacích programov alebo ho spracovalo ako jeho prílohu 76,7 % kontrolovaných základných škôl. V porovnaní s minulým školským rokom (28,5 %) je možné konštatovať, že školy zabezpečili jeho zapracovanie vo väčšom počte. Implementovali ho do výchovno-vzdelávacieho procesu s využitím dostupných učebných pomôcok, čím sa vytvorili lepšie predpoklady na zvýšenie funkčnej finančnej gramotnosti žiakov. Úroveň zapracovania bola rôzna, od všeobecných deklarácií cez ich konkretizáciu formou poznámok v učebných osnovách alebo tematických výchovno-vzdelávacích plánoch, až po podrobné rozpracovanie celkových a čiastkových kompetencií, ktoré má žiak v oblasti finančnej gramotnosti získať. Jednotlivé témy realizovali zväčša v rámci vyučovacích predmetov doplnením obsahu finančnej gramotnosti do učebných osnov. Prínosom bolo vytvorenie nových predmetov, viac škôl zabezpečilo finančné vzdelávanie žiakov aj prostredníctvom záujmových útvarov, výchovným pôsobením počas školských výletov, exkurzií a ďalších aktivít. Pedagógovia podporili u žiakov rozvíjanie schopností, využívanie poznatkov, zručností a skúseností na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov. V školách, ktoré nemali rozpracovaný Národný štandard finančnej gramotnosti ako samostatný dokument, záležalo väčšinou len na rozhodnutí vyučujúceho, či a ktorú tému zaradi do edukačného procesu.

Vzdelávanie pre učiteľov v oblasti finančnej gramotnosti bolo školami zabezpečené len sporadicky. Napriek tomu, že väčšina škôl avizovala vzdelávania pedagógov v tejto oblasti, počet učiteľov, ktorí ho absolvovali sa zvýšil len minimálne. Väčšina pedagógov získavala informácie týkajúce sa finančnej gramotnosti samoštúdiom s využitím internetu. Školy dostatočne nevyužívali priestor na zasadnutiach metodických orgánov na odovzdávanie si skúseností a poznatkov v oblasti rozvíjania funkčnej finančnej gramotnosti. Vybavenosť škôl učebnými materiálmi, pomôckami a metodickými materiálmi z hľadiska podpory rozvoja

finančnej gramotnosti bola rozdielna, od propagačných materiálov poskytnutých rôznymi finančnými inštitúciami, až po svojpomocne zhotovené. Kvalitatívna úroveň najmä samostatne pripravovaných učebných pomôcok bola rozdielna.

Výrazne pozitívne zistenia

- využitie disponibilných hodín na zavedenie nových predmetov vo vzťahu k finančnej gramotnosti
- angažovanosť vyučujúcich pri plnení cieľov Národného štandardu finančnej gramotnosti svojpomocným zhotovovaním učebných pomôcok
- činnosť záujmových krúžkov zameraná aj na rozvoj finančnej gramotnosti

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- rozpracovanie kompetencií a čiastkových kompetencií žiakov s dôrazom na uplatňovanie vedomostí a zručností v praxi
- zefektívnenie spolupráce v rámci metodických združení a predmetových komisií (koordinácia pri zaraďovaní tém do jednotlivých ročníkov)
- materiálno-technické vybavenie škôl

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Štátna školská inšpekcia uplatnila voči kontrolovaným subjektom **36 odporúčaní**, ktoré sa týkali zapracovania NŠFG do základného dokumentu školy.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- zapracovať komplexne Národný štandard finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov
- rozpracovať témy Národného štandardu finančnej gramotnosti v učebných osnovách vo vzťahu ku kompetenciám a očakávaniam
- zvážiť možnosť ustanovenia koordinátora pre implementáciu Národného štandardu finančnej gramotnosti do edukačného procesu
- zabezpečiť prostredníctvom poradných orgánov riaditeľa školy interné vzdelávanie pedagogických zamestnancov týkajúce sa rozvíjania funkčnej finančnej gramotnosti žiakov
- kontrolovať stav a úroveň rozvíjania finančnej gramotnosti žiakov, výsledky zistení zovšeobecňovať na zasadnutiach metodických orgánov školy
- zabezpečiť vybavenosť škôl učebnými materiálmi, pomôckami a metodickými materiálmi stimulujúcimi rozvoj finančnej gramotnosti

Metodicko – pedagogickému centru

- naďalej realizovať vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti rozvoja finančnej gramotnosti
- zabezpečiť pre pedagogických a riadiacich zamestnancov ďalšie vzdelávanie týkajúce sa implementácie Národného štandardu finančnej gramotnosti do učebných osnov konkrétnych predmetov